

Legjelentősebb városai: Tuspa, Teisebani (Karmir Blur), Erebuni, Toprak-kala, etc. voltak. Bámulatos fejlettségű ország volt: fejlett bányászattal, öntözőcsatornás földműveléssel, ahol 1800 m magasságban virult a szőlő, készült a kiváló bor, feltártak 400 ezer literes bortárolót is. Lovaik, gabonájuk az ókor legmegbecsültebb áruai voltak.

A ragozó nyelvű hurrik nagy hatást gyakoroltak a szkítákra, ezért számunkra fontos terület Örményország őstörténete.

A Kr. sz. utáni IV-VI. századi hunok, akik a mai *Dagesztán*, *Csecsen* és *Ingus-föld* területén éltek, révén pedig még közvetlenebb a kapcsolat, hiszen az örmények és a georgiaiak terjesztették a kereszténységet a hunok, az onogur-bolgárok között. S ide kötődnek a szabírok-szavárdok is, amely azért jelentős, mert, amint ismeretes, a magyarokat régen szavárdoknak hívták.

A Kaukázussal minékünk, magyaroknak hosszú időn keresztül megmaradt a közvetlen kapcsolatunk, van forrásadatunk, amely elmondja, hogy a Kárpát-medencei Hungáriából még a X. században is állandó követjárás volt a Kaukázusba. De régészeti bizonyítékaink is vannak, hiszen a legkorábbi kerek-templomaink (a rotundáink) egy része biztosan kaukázusi örmény eredetű.

Ha nem is közvetlen vérségi alapon, történetileg mégis rokonnépnek lehet tekintenünk az örményeket. Szenvedés-történetük pedig kísértetiesen hasonló a miénkhez.

A történeti Magyarország területével csaknem azonos területű Nagy Örményországot is kegyetlenül szétdarabolták, csakhogy az örmények ellen már a Kr.sz. utáni században felléptek az akkori nagyhatalmak (első felosztása 387-ben volt), majd 1375-ben az önálló örmény állam végleg megszűnt. Ősi területei előbb perzsa, bizánci, majd arab, török és orosz megszállás alá kerültek. A törökök éppen a magyar állam ezredéves fennállásának parádés ünneplési éveiben (1894-1896) elindítják a török „végső megoldási” akciójukat, amely 1915-ben jutott a borzalmak csúcspontjára. Az ifjútörökök bő két évtized alatt a szó szoros értelmében, lemészároltak több, mint négy millió örményt, köztük 1915. április 24-én Konstantinápolyban, az összefogdosott 800 legfőbb örmény értelmiségit lefejezték és levágott fejüket gúlákban közszemlére tették.

Az örmény holokauszt legalább olyan borzalmas volt, mint a későbbiek. Ma a világban talán 7-8 millió örmény él, ebből 3,3 millió a 29 800 km²-nyire zsugorított Örmény Köztársaság területén, egy olyan országban, amelynek névadó szent hegye, az Ararát Törökországé és a határon átmenni nem lehet, legszebb fővárosa, Ani Törökországé, éppúgy, miként a mi koronázó városunk Pozsony Szlovákiáé. Amint minket is saját nemzetrészeink vesznek körül, ugyanígy van ez Arménia esetében is. S a magyar holokauszt is azonos elvek és megfontolások szerint folyt évszázadokon keresztül.

Valóban hajtsunk fejet a magyar Haza nagy örményeinek emléke előtt, s becsüljük meg e két nép barátságát!

*(A történész előadása elhangzott
az Aradi Vértanúinkra, Magyarörmény hőseinkre emlékezzünk
című rendezvényen 2005. október 4-én Budapesten
a Főpolgármesteri Hivatal dísztermében.)*

* * *

Jókai Mór

Egy nemzeti hadsereg

Mesemondás! Lehetett is az valaha!

Hogy egy kicsiny, elszigetelt országnak rokontalan nemzete valaha saját haderejével kilenc oldalról rárohánó támadás ellen védelmezte volna magát diadallal, dicsőséggel! Hogy ne bírt volna vele „egy” óriás! Hogy rá kellett volna ereszteni Európa másik kolosszát is, még azzal is megbirkózott, még akkor is saját magának kellett lefeküdnie, hogy rágázolhassanak! De hát hol vette volna ez a nemzet azt az ősmundabeli erőt, az újabb kornak e *Niebelungen*-énekéhez?

Elmondom, ahogy megértem. Egy véghetetlen jajkiáltás hangzott végig; az ország egyik bércfalától a másikig vetődött az vissza, s midőn másodszer visszatért, már nem volt jajkiáltás, hanem harci riadó! Megnépesült a kitűzött zászlók környéke.

A földműves elhagyta ekéjét, a tanuló elhagyta iskoláit, a családapa boldog tűzhelyét, és ment a zászlók alá.

Tizenhárom-tizennégy éves gyermekek csoportja emelte a nehéz fegyvert, mely alatt még válla megörnyedt, és hetvenéves, galambósz férfiak álltak a gyermekekkel egy sorba. Nem kellett felpénzzel csalogatni senkit; egy nemzetiszínű kokárda volt az egész ajándék, amit a belépő kapott.

Úri családok elkényeztetett fiai, mágnások, nemesek jöttek önként, s együtt sanyarogtak a parasztfiúkkal esőben, zivatarban, sárban szemétágyon, rongyban és dicsőségben! Egy ügyvéd otthagyta irodáját, kardot kötött, s a legelső csatában maga vitte a zászlót legelő Schwechatnál a kartács-záporral szemközt. A végén ezredes lett. Sohasem tanulta a háborút.

Egy fiatal földesúr menyegzőjét megtartotta ma, másnap csatába kellett mennie; a római sáncokat ostromolták; ott első volt, ki zászlója élén felhatolt; lelőtték.

A cisztercita barátok kolostorából, három növendék kivételével, minden kispap elment honvédnek. A prior maga látta el őket úti élelemmel, mikor szekérre ültek. Amint a refektóriumba visszatérve, a honn maradt kegyeseket megpillantá, sírva monda nékik: „*Ti gyávák, minnek maradtatok itthon?*”

Elmentek az ügyvédek; nem akart most senki pörlekedni. Elmentek a bírák; hisz nem volt senkinek panasza. A mérnökökből lettek tüzerek, utászok. Az orvosokból tábori sebészek. Ágyban meghalni nem volt most divat. Híres korhelyekből híres hősök lettek. Csöndes jellemekből oroszlánok. Még a rablók is megtértek. Egy hírhedt rablóvezér amnesztiát kért magának és társainak, és százhatvan lovast állított ki a csatamezőre, kiknek nagy része a hazát védve nyerte el a halált, mit a haza rontásáért előbb megérdemelt. Egy főúr maga egész huszárezredet szerelt fel; másik huszárezredet két hét alatt állított ki a jász kun főkapitány.

Nem volt fegyver? Vettek el az ellenségtől. Egy közönséges székely földész kitalálta, hogyan kell ágyút önteni, fűrni, és ellátta népét csatalövegekkel. Vashámorok átalakultak golyó-öntödékké. A ma alakult zászlóalj már holnap gyakorlatot tartott, s egy hét múlva már a Tűzkeresztelőre. Így támadt a nemzeti hadsereg.

*(Elhangzott az Aradi Vértanúinkra,
Magyarörmény hőseinkre emlékezzünk című rendezvényen
Szabó András előadóművész tolmácsolásában
2005. október 4-én Budapesten a Főpolgármesteri Hivatal dísztermében.)*

* * *

„A rosszak csak azért olyan erősek, mert a jók olyan gyengék.” (Sz. X.Pius)

* * *

Puskás Attila

Örmény ős Gyergyószentmiklóson

Az őszi falevelek rezgő-remegő hullása és az idegesen szorgos, majd egyre inkább lecsendesülő őszi munkálatok ellenére a gyergyószentmiklósi örménymagyar közösség kulturális és egyházi életében tavaszi pezsgést hozott az ős. A nyári szétszórtság, a szabadságok, az utazások, munkálatok után igazán jól tett a szellemnek és a léleknek az a néhány rendezvénysorozat, melyek nem csak hétköznapjainkat tették szebbé, hanem feltárták a nagyvilág előtt értékeinket, és ezáltal hozzájárultak a közösség önmegismeréséhez.

A gyergyói örménymagyarország életében minden évben meghatározó esemény ősszel a kisasszony-napi Mária búcsú. Többeknek ez azért is szép esemény, mert a pünkösdi somlyói búcsúval keretet ad az egész évnek. A pünkösdi búcsú alkalmával nagyon sokan meglátogatják a templomot, innen elszármazottak vagy kíváncsi turisták. A Kisasszony napját követő vasárnapi búcsú talán pontosan amiatt, hogy itt ez kulturális ünnep is, az önmagunkra való figyelés és önmagunk megismerésének ideje. Ezt tapasztaltuk most is.

A templomi ünnepeket, melyen jelen volt **Ft. Hajdó István** főesperes, **Dr. B. Garda Dezső** történész, parlamenti képviselő, **Demeter Attila** államtitkár, a Megyei Tanács részéről **Lukács Levente**, **Pap József** polgármester, **Kereső Attila** városi tanácsos, **Ft. Ferencz Antal** gyergyócsomafalvi plébános prédikációja tette meghitté. A szónok Mária követésére buzdította a híveket, aki mint az Oltáriszentség első és eredeti szent szekrénye a Krisztus hordozásának eredeti szimbóluma. Az ünnepélyes körmenetet a **Lázár Mária** Oltáregylet-elnöknő által előkészített Máriavivő lányok, és az egykori Legényegylet utódai, a Vörösköpe-nyesek katonás rendje tették díszessé. De a templomi ünneplés talán azért volt szebb, mint máskor, mert